

ФАРМИРАВАННЕ МАЎЛЕНЧАЙ КУЛЬТУРЫ БІЛІНГВАЛЬНАЙ АСОБЫ НАВУЧЭНЦА ПАЧАТКОВЫХ КЛАСАЎ ЯК ВАЖНАЯ ЗАДАЧА МОЎНАЙ АДУКАЦЫІ

*Свірыдзенка В. І.
(Беларусь, Мінск)*

У наш час у сувязі са значнымі зменамі ўмоў функцыянавання мовы актуальнай становіцца праблема мовы ў яе рэалізацыі праблема культуры маўлення. Уменне дакладна і ясна выражаць думкі, гаварыць правільна, прыцягваць увагу іншых сваім маўленнем з'яўляецца неабходнай умовай для ўзмацнення ролі чалавека ў грамадскім развіцці.

Т.В.Мацвеева дае азначэнне культуры маўлення як вобласці духоўнай культуры, звязанай з выкарыстаннем мовы. Гэта “якасці маўлення, якія забяспечваюць эфектыўнае дасягненне мэты зносін пры захаванні моўных правіл, этычных норм, сітуацыйных патрабаванняў і эстэтычных устаноў”. Яна падкрэслівае, што “ў культуры маўлення злучаецца мова і грамадскі вопыт прымянення мовы” [1, с. 121].

Пры асваенні культуры роднага маўлення чалавек мае чатыры важныя арыенціры: 1) сукупнасць норм літаратурнай мовы, 2) сукупнасць этычных устаноў свайго народа, 3) сукупнасць мэт і абставін зносін, 4) нацыянальнае ўяўленне пра прыгажосць маўлення. Адназначна вылучаюцца моўны, этычны, камунікатыўны і эстэтычны кампаненты культуры маўлення [1].

У тэрміне “культура маўлення” падкрэсліваецца падыход з боку аб’екта. Калі узнікае неабходнасць разглядаць падыход з боку чалавека, носьбіта культуры, выкарыстоўваецца сумежны тэрмін “маўленчая культура асобы”. У гэтым выпадку пад увагу бярэцца камунікатыўная кампетэнцыя асобнага чалавека або групы асоб.

Узрастанне інтарэсу да асваення культурных традыцый, да перадачы каштоўнасных арыенціраў падростаючаму пакаленню і неабходнасць спалучэння гэтага інтарэсу з сацыяльнымі складальнікам адукацыі у цэлым патрабуюць новых падыходаў да вырашэння пытання фарміравання маўленчай культуры навучэнцаў I–III ступеней агульнай сярэдняй адукацыі. У сувязі з гэтым мэтай навучання беларускай мове на I ступені агульнай сярэдняй адукацыі гучыць так: “авалоданне навучэнцамі камунікатыўнымі ўменнямі і навыкамі, неабходнымі для эфектыўнага выкарыстання мовы ў розных сітуацыях зносін, развіццё іх творчага патэнцыялу, далучэнне праз мову да культурных традыцый беларускага народа” [2, с. 5]. Дасягненне акрэсленай мэты немагчыма без уліку таго, што дзяржаўнымі мовамі ў Рэспубліцы Беларусь з’яўляюцца беларуская і руская, што моўная адукацыя навучэнцаў працякае ва ўмовах білінгвізму. Аднак ступень валодання дзяржаўнымі мовамі ў вучняў істотна адрозніваецца. Гэта абумоўлена ў значнай меры слаба выражаным беларускамоўным асяроддзем. У сваю чаргу, феномен білінгвізму непарыўна звязаны з праблемай фарміравання білінгвальнай асобы, якая валодае і карыстаецца абедзвюма мовамі ў аднолькавай меры свабодна. Рашэнне акрэсленай праблемы немагчыма без выхавання ў асобы маўленчай культуры на кожнай з дзвюх моў, што патрабуе арганізацыі мэтанакіраванай працы па развіцці і ўдасканаленні рускага і беларускага маўлення навучэнца-білінгва. Паколькі ў пачатковых класах закладваецца фундамент маўленчых уменняў, навыкаў прадуктыўнага білінгвізму і далейшага працэсу моўнага развіцця навучэнца, узнікае неабходнасць распрацоўкі і ўкаранення ў навучальны працэс на I ступені агульнай сярэдняй адукацыі метадыкі фарміравання маўленчай культуры білінгвальнай асобы, якая будзе заснавана на выкарыстанні сістэмы рознаўзроўневых камунікатыўных заданняў, накіраваных на развіццё маўленча-камунікатыўнай, лінгвакультуралагічнай і сацыякультурнай кампетэнцый навучэнцаў. Пры гэтым камунікатыўныя заданні павінны фармулявацца на аснове тэматычных вучэбна-маўленчых сітуацый, набліжаных да натуральных.

Дапаможа ўдасканаленню працэсу выкладання беларускай мовы ў пачатковых класах распрацоўка праграмы і вучэбна-метадычнага забеспячэння факультатывных заняткаў, накіраваных на фарміраванне маўленчай культуры

білінгвальнай асобы навучэнца пачатковых класаў праз знаёмства з вучэбна-маўленчымі адзінкамі з лінгвакультуралагічным патэнцыялам (у прыватнасці, фразеалагізмамі).

Такім чынам, фарміраванне маўленчай культуры білінгвальнай асобы навучэнца з'яўляецца важнай задачай моўнай адукацыі ў пачатковых класах і адпавядае сацыяльнаму заказу, сфармуляванаму ў Нацыянальнай стратэгіі ўстойлівага сацыяльна-эканамічнага развіцця Рэспублікі Беларусь на перыяд да 2030 года. Без яе вырашэння немагчыма ажыццявіць пераход да новай парадыгмы адукацыі: развіцця ў навучэнцаў здольнасцей самастойна набываць і творча перапрацоўваць веды, ствараць новае і ўкараняць яго ў практыку [3].

Літаратура

1. Матвеева, Т. В. Русский язык, культура речи, стилистика, риторика / Т. В. Матвеева. – Москва : Флинта : Наука, 2003. – 837 с.
2. Вучэбныя праграмы па вучэбных прадметах для ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання II клас. – Мінск : НІА, 2016. – 160 с.
3. Экономический бюллетень НИЭИ Министерства экономики Республики Беларусь. – 2015. – № 4. – 100 с.